

tes érvényesítése látszik célszerűnek: a shannoni klasszikus információelméleti-kibernetikai és a szemantikai módszereké. Az információkereső rendszerek relevanciájának és pertinenciájának méréséhez például szükség van a rendszerközelség szemantikai nagyságának viszonyított és az információs rendszer szemantikai nagyságának abszolút mérésére.

(Bíró Júlia)

Történet

94/088

ARTAMONOVA, S.S.: Regional'nyj faktor v istorii bibliotečnogo dela = Bibliotekoved. 1993. 2.no. 89-93.p.

A regionális tényező a könyvtárügy történetében

Együttműködés -regionális; Könyvtártörténet -nemzeti

A könyvtárosképző főiskolákon egyre több kritika éri a Hazai könyvtártörténet c. kollégiumot. Egyesek heti óraszámának csökkentése mellett szavaznak, mások egyenesen a kollégium megszüntetése mellett. A kritika jogos, ui. a tananyag forradalom előtti korszakra vonatkozó része csupa negatív megállapítás, a szovjet korszakra vonatkozó pedig „feltupírozott” adatok tengere. Ennek ellenére tévút volna a kollégium óraszámának csökkentése is, hát még a megszüntetése. A tartalmán kell javítani.

A viszonylag gyors javítás egyik útjával az ország egyes régióinak valós könyvtártörténeti feltárása kínálkozik, minthogy ezekben a könyvtártörténetekben – mint cseppben a tenger – az ország könyvtártörténetének egésze tükröződik, de jól leírható sajátosságokon keresztül.

Itt van pl. az Urál könyvtártörténete, amelyből eddig alig valami „emelkedett tananyaggá”. Holott tudni kellene, hogy a 18. századtól kezdve itt és az Altájon lehet megtalálni a műszaki könyvtárak csíráit, 1859-ben itt alakult meg a népkönyvtárak egyik őse, itt található meg az „éberség” korszakának iratai (pl. a jekatyerinburgi Belinszkij Megyei Könyvtárral kapcsolatban), itt alakultak – a helybeli értelmiség buzgólkodása

folytán – az ún. könyvtári társaságok, a 19. és a 20. század fordulóján itt jelentek meg a mohamedán lakosság igényeit kielégítő könyvtárak (közülük mindössze kettő működik mindmáig) stb.

Az uráli könyvtártörténet feltárása azért mutatkozik viszonylag könnyűnek, mert a korabeli könyvtárak majdnem mindegyike évente igen gondosan összeállított, olyan jelentéseket adott ki, amelyben számos progresszív könyvtári gondolatnak is nyomára lehet bukkanni.

A sikeres feltárásnak két előfeltétele van. Egyfelől meg kellene erősíteni – mint koordináló szervezet – az Oroszországi Állami Könyvtár könyvtártörténeti főosztályát, másfelől pedig a terület megyei könyvtáraiban meg kellene honosítani és/vagy megerősíteni a kutatómunkát.

Hogy a jelenről is majd úgy lehessen információt szerezni, mint a múltból, fel kellene újítani az egyes könyvtárak jelentéskészítő és -közreadó gyakorlatát, az ügyvitel gondos archiválását, rá kellene témi a hangzó és képi dokumentumok gyűjtésére.

Sem országosan, sem regionálisan – jegyzi meg a szerző –, nem hasonlíthatunk arra az Ivánra, aki elfelejtette, honnan jött.

(Futala Tibor)

Lásd még 104

Tudománymetria, bibliometria

Lásd 131, 145

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

Lásd 95

94/089

KROLLER, Franz – REINITZER, Sigrid: Das Bibliotheks- und Informationswesen Österreichs = ABI-Tech. 13.vol. 1993. 3.no. 167-180.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven.

Ausztria könyvtár- és tájékoztatásügye

Információtechnológia; Könyvtárépítés, berendezés; Könyvtárügy; Tájékoztatásügy

Egy történeti bevezető után a cikk az osztrák könyvtárügy jogi szabályozását és pénzügyi előfeltételeit mutatja be. Ezt követi a nemzeti könyvtár, az egyetemi és főiskolai könyvtárak, a hatósági és kamarai könyvtárak, a tudományos intézetek és múzeumok könyvtárai, valamint a pedagógiai akadémiák tankönyvtárainak bemutatása. Külön fejezet szól a közművelődési könyvtárigyről és a könyvtárépítésről. Részletes ismertetés olvasható az információtechnológia alkalmazásáról, az osztrák gépi folyóirat-katalógusról, a grazi könyvtári hálózatról, a BIBOS-1 és BIBOS-2 hálózatról, a CD-ROM alkalmazásáról és az információközvetítésről. A tanulmányt a könyvtári, dokumentációs és információs képzésről szóló fejezet zárja. Az osztrák könyvtár- és tájékoztatásügy kapcsolatban áll a nyugati és a szomszédos országokkal egyaránt. Az Európai Közösséghez való csatlakozás az elkövetkező években várható. Ez indokolja azokat a műszaki törekvéseket, amelyek majd teljes egészében csak az európai együttműködés keretei között térülnek meg.

(Autoref.)

94/090

ŠATBERAŠVILI, O.B.: Informacionnaâ politika Gruzii v perehodnyj period = Naučn.-Teh.Inf. 1.ser. 1993. 5.no. 1-6.p.

Grúzia tájékoztatási politikája az átmeneti periódusban*Tájékoztatási politika*

Az átfogó tanulmány a döntési helyzetben lévő szervek munkájához kíván helyzetképet adni, kiindulási alapjául egy 1986 végén összeállított rövid- és hosszútávú prognózis szolgált.

Modellértékűek azok a problémák, amelyeket a Szovjetunió felbomlása jelent az egyes kivált köztársaságok számára. A nemzeti könyvtáraknak kell átvenni egyebek között az össz-szövetségi központok feladatkörét, s tájékoztató-szolgáltató hálózatuk átszervezése kevés állami támogatás közepette történik. A köztársaságokban korábban hiányzott a találmányok, a szabványok és más speciális dokumentumok feldolgozása és nyilvántartása. Ma viszont a pénzügyi elszámolások bonyolultsága és a vámterhek alaposan megnehezítik a volt szovjet központokkal való együttműködést. A külföldi adatbázisokhoz való kapcsolódás infrastrukturális problémái mellett igen jelentősek a nyelvi-fordítási gondok.

Független államként Grúzia az elmúlt években több nemzetközi szervezetnek (UNESCO, FID, IFLA, EUROPATENT stb.) lett tagja. A részvételt nagyban nehezíti a konvertibilis valuta hiánya.

A kormányzati és döntéshozói információellátás a hagyományokat és intézményi bázisokat nélkülözve szerveződik újjá. A 10 nagykönyvtár olyan problémákkal küszködik, mint a párhuzamosság (pl. a műszaki információ területén) vagy a nemzeti könyvtár helyhiánya, nehézségei a bibliográfiai számbavételben, stb.

A TEHINFORM, a Társadalomtudományi Információs Központ és a nemzeti könyvtár alkotja azt az újonnan létrehozott parlamenti információs szolgálatot, melynek fő feladata a grúz törvények, minisztériumi rendeletek és szabályok nyilvántartása, valamint az előkészítésükhöz szükséges anyagok, jegyzőkönyvek gyűjtése, és teljes szövegű adatbázis létrehozása az állami normatív okiratokról.

Általában véve csökkent a társadalom információs igénye (sajnálatos módon a tudományos élet területén is), ugyanakkor az egyes gazdasági-műszaki tájékoztató szolgáltatásokra jól körülhatárolható igény jelentkezik. Ezért is sürgető a külföldi és nemzetközi szabványok állományában a hiánypótlás. Hasonlóan nagy szükség len-

ne a nehezen beszerezett külföldi anyag gépi lelőhely-nyilvántartására.

Különös igény mutatkozik a szakértői információkra. A TEHINFORM-ban több adatbázis (grúz tudósok, tudományos publikációk, kutatások) épül, amelyekben megtalálhatóak a külföldön és a nemzetközi szervezetekben dolgozó grúz szakemberek adatai is. Az ipari információ terén a szabadalmi dokumentumok és védjegyek adatbázisa készül. Egy céginformációs adatbázisban kb. 100 ezer cég termelési és szolgáltatási információja lesz elérhető. Jelenleg a TEHINFORM-ban több mint 4 ezer grúz vállalat adatai találhatóak meg orosz és angol nyelven is.

(Bíró Júlia)

94/091

OSIPOVA, I.P.: Kontury preobrazovanij = Bibliotekoved. 1993. 3.no. 3-13.p. Bibliogr.

Az átalakulás kontúrjai

Könyvtári rendszer

A túlélésért harcoló oroszországi könyvtárak számára fontos a kölcsönös tájékozottság egymás gyakorlatáról. Ezt a célt szolgálja az Orosz Állami Könyvtár és az Országos Idegennyelvű Könyvtár által évente összeállított szemletanulmány, amely az orosz és a külföldi könyvtárügy fejlődésének fontosabb állomásait elemzi.

Az ágazati irányításban már az 1980-90-es évek fordulóján jelentkeztek új jelenségek, ilyen volt pl. a 2000-ig tartó fejlesztési stratégiai terv kidolgozása. A könyvtárpolitikai terv először volt ideológiamentes, átértékelte a könyvtárak társadalmi funkcióit. Az 1991-92-es években a szociális helyzet Oroszországban oly mértékben romlott, hogy komolyan felvetődött a könyvtárak túlélésének kérdése. A megoldásra három reformlépést ajánlottak: a könyvtárügy új gazdasági alapjának megteremtését a piaci körülmények között; az irányítási struktúra átalakítását a regionális önkormányzati tendenciák figyelembevételével; a könyvtári munkában a humanista, összemberi értékek érvényre juttatását.

1991-92-ben elkészült a könyvtári törvény, a nemzeti könyvtárról szóló, illetve a kötelezpéldány-szolgáltatást szabályozó törvény tervezete, és széles körű társadalmi vitára bocsátották

őket. A piaci körülmények között a könyvtárak védtelensége nyilvánvalóvá vált. A 90-es években egyre több könyvtári önkormányzati és érdekvédelmi szerv alakult, pl. a Könyvtári Egyesületek és Szövetségek Oroszországi Föderációja. 1991-ben könyvtári alapítvány is létrejött, amelynek feladata szponzorokat keresni a könyvtárak megsegítésére. Lépések történtek az Orosz Bibliográfiai Társaság újraélesztésére is.

A könyvtárak a központi irányítás szétesése után új együttműködési formákat keresnek. Ilyen pl. a Független Államok Közössége nemzeti könyvtárainak egyezménye is, amely a következő kérdésekre terjed ki: könyvtárközi kölcsönzés, kötelezpéldány-szolgáltatás, központi katalógusok, szakirodalmi információcsere stb.

A könyvtárak irányításában is mind jobban érvényesülnek a gazdasági módszerek, az önelszámolás ösztönzése, a marketing-szemlélet bevezetése. Szélesedik a térítéses szolgáltatások köre, de a bevétel igen szerény, és nem lehet minden szolgáltatásért pénzt kérni. 1991-92-ben tíz szolgáltatásfajta volt térítéses, köztük a sokszorosítás, másolás, a videoszalmonok működtetése és a nyelvi szakkörök fenntartása. A könyvtárak számára is fontos a vállalkozók információ-ellátása. Szélesedik a könyvtárak kereskedelmi tevékenysége, pl. fordítószolgálat, kiállítások, helyiségek bérebeadása.

A központi irányítás fokozatos leépülésével átalakul a könyvtárak funkcióinak definíciója. A könyvtári rendszer struktúrája alkalmazkodik az adott régió sajátosságaihoz.

A könyvtári szolgáltatások „egyénre szabása” hosszú folyamat, amelyhez sokféle dolog teljesülése kell: a marketing szemlélet meghonosodása, új típusú könyvtárak létrejötte, az ajánló bibliográfia szerepének átgondolása, az olvasóhoz való viszony elemzése. Csökken a nagyszámú közönség számára rendezett rendezvények száma, helyüket a meghittebb, családiasabb foglalkozások, szakkörök, beszélgetések veszik át.

A szolgáltatások humanizálása tükröződik a speciális csoportokkal való foglalkozásban is. A könyvtár érdeklődésének középpontjába egyre inkább a család kerül, főleg a gyerekek olvasóvá nevelése érdekében.

Ezek a jelenségek a totalitarizmus könyvtári rendszerének lebontását jelentik: az irányítás a régiók, illetve a könyvtári önkormányzatok kezébe kerül; az egyes könyvtárak gyűjteményeiben, feladataiban egyre inkább a helyi sajátosságok

tükröződnek; fokozatosan megszűnik az olvasó totális nevelése, ellenőrzése, és partneri viszonyt alakítanak ki az olvasó és a könyvtáros között.

(Rácz Ágnes)

Lásd még 94

Központi szolgáltatások

94/092

HEARTY, John – SMITH, Robert: Redefining services to libraries = Inf.Serv.Use. 13.vol 1993. 3.no. 207-213.p.

Új elvi alapra helyezi az OCLC a könyvtáraknak nyújtott szolgáltatásait

Fejlesztési terv; Gépi könyvtári hálózat; Központi szolgáltatások

Az OCLC, az Online Computer Library Center, Inc. egy nonprofit számítógépes könyvtári szolgáltató és kutató intézmény, amely az Ohio állambeli Dublinban székel. Az OCLC működtet egy nemzetközi számítógép-hálózatot, amelyet 47 országban több mint 16 ezer könyvtár használ. Az OCLC referenszrészlege számára stratégiai tervet dolgozott ki.

A terv leírja a jelenlegi könyvtári környezetet, amelyben a költségvetési korlátozások elősegítették a hálózati együttműködést és az erőforrások megosztását, annak érdekében, hogy a költségeket alacsony szinten tartsák, ugyanakkor biztosítsák az információhoz való hozzáférést. Egyidejűleg, miközben a létrejövő kiadói ipar igyekszik kielégíteni a könyvtárak változó igényeit, egyre jobban érdeklődik az elektronikus publikálás iránt. A terv foglalkozik a jövővel is, amikor az információterjesztés áttér az elektronikus eszközökre. A földrajzi távolság jelentéktelenné válik, ahogy a távközlési technológia fejlődik.

Az OCLC számára mindez azt jelenti, hogy a referenszrészleg stratégiai terve értelmében: 1. az offline helyett az információhoz való online hozzáférésre kell törekednie, 2. a felhasználóknak szolgáltatásait a könyvtárak közvetítésével kell nyújtania, 3. ki kell bővítenie a dokumentum-

rendelési lehetőséget, 4. és az adatbázisok tartalmát, 5. stratégiai szövetségeket kell kötnie céljai elérése érdekében, 6. javítania kell az információterjesztés gazdaságosságát, hogy elérje az információk széleskörű felhasználását.

(Autoref.)

Együttműködés

94/093

CORDONIER, Jacques: Bibliothek Schweiz: global denken, lokal handeln = ARBIDO-R. 8.vol. 1993. 4.no. 94-101.p. Bibliogr.

Res. francia és olasz nyelven.

A „Bibliothek Schweiz” koncepció: globális gondolkodás – helyi cselekvés

Együttműködés -belföldi; Gépi könyvtári hálózat; Tudományos és szakkönyvtárak

A „Bibliothek Schweiz” kérdése különösen a nemzeti könyvtár átszervezése óta van napirenden. A „virtuális egyetemes könyvtár” utópiája évszázadok óta létezik. A Bibliothek Schweiz gondolatából mára egy tudományos és műszaki információs hálózat koncepciója lett, amely főként a tudományos és regionális könyvtárakat fogja át, és amelyben az utóbbiaknak jut a kulcsszerep. A Bibliothek Schweiz program sikeréhez a következők szükségesek: műszaki eszközök, strukturális, szervezeti és emberi tényezők és végül bizonyos társadalmi-politikai előfeltételek.

A cikk egy felhívással zárul a svájci könyvtárügy chartájának kidolgozására, amelyben a könyvtár társadalmi szerepét és feladatait rögzítik.

(Autoref. alapján)

94/094

CALL, I.S.: Joint-use libraries. Just how good are they? = Coll.Res.Lib.News. 54.vol. 1993. 10.no. 551-556.p.

Közös fenntartású könyvtárak. Mennyire jó ez a megoldás?

Kettős funkciójú könyvtár

Közös fenntartású könyvtárnak azt nevezik, amelyet együttesen hoz létre két vagy több intézmény. Rendszerint működési szerződésben rögzítik az együttműködő partnerek szerepét és felelősségét, érintve a működtetés, az irányítás és a pénzügyi feltételek kérdését is.

Az ilyen típusú együttműködés célja, hogy a költségeket megosszák, és növeljék a rendelkezésre álló könyvtári állományt.

A BCC/Déli Regionális Könyvtár és a Browardi Népfőiskola 1983-ban, Floridában elsőként közös könyvtár fenntartását határozta el. Azóta a főiskola már további két hasonló projektbe fogott és országszerte megnőtt az érdeklődés a közös fenntartás iránt.

A közös fenntartásról történő döntés általában magasabb igazgatási szinten történik, az érintett könyvtáraknak sokszor nincs is beleszólásuk. Pedig ha egy előre alaposan átgondolt megoldás születik, azzal sok későbbi kudarcnak lehet elejét venni.

A különböző együttműködő partnereknek más-más igényeik vannak és más-más használói kört szolgálnak ki. Egy népfőiskolai könyvtár és egy egyetemi könyvtár együttes működtetése még az eltérő igények ellenére is szerencsésebb, mint például egy közkönyvtár és egy népfőiskolai könyvtár közös fenntartása.

A lehetséges irányítási modellek közül a három legtipikusabb a következő:

1. Társvezetők állnak a könyvtár élén és mindenki a saját intézménye érdekeit képviseli. Mint menedzserek teamje dolgoznak együtt, meghatározva a különböző feladatokat, munkaidőt, munkatervet és egyéb adminisztrációs kérdéseket.

2. A partnerintézmények valamelyikéből való egyetlen vezető áll az élén, aki az irányítás és felelősség egészét vállalja. Ennek a modellnek az az előnye, hogy a teljes könyvtári személyzet ugyanazzal a fizetési táblázattal, munkaidővel, stb. működtethető.

3. Irányító testület igazgat, melynek tagjai az érintett intézményeket képviselik. Ez a testület független vezetőt alkalmaz, aki közvetlenül a tes-

tületnek tartozik beszámolni és nem a partnerintézeteknek.

A közös fenntartású könyvtárban több olyan működési kérdés van, amelyet szabályozni szükséges.

– A katalógusok rendszere. Új könyvtár beindításánál ez a kérdés nem jelent problémát. Meglévő állományok esetében, ha azok eltérő elvek szerint készült katalógusokban vannak feltárva, a katalógusok összeolvasztása a legréme-
sebb álmokat meghaladó feladat.

– Számítógépes rendszerek. Problémát a már meglévő rendszerek összekapcsolása jelent. Ilyenkor tisztázni szükséges, hogy hogyan lehet leghatékonyabban ötvözni a kettőt? Mennyibe fog kerülni? Biztosítható-e a korábbi szolgáltatások?

– A kölcsönzési szabályzatot egységesíteni kell.

– Állománygyarapítás/apasztás. Ezt a kérdést oly módon szükséges szabályozni, hogy egyik partner érdekeit se sértse.

– Felszerelés. Új épület emelésénél, meglévő renoválásánál, berendezésénél pontosan meg kell határozni az intézmények hozzájárulási költségeit.

A felvetődő problémákat bőven ellensúlyozzák az előnyök, pl. a könyvtár működtetési költségének drasztikus csökkenése egy-egy intézménynél, a használóknak nyújtható jóval gazdagabb választék, a nagyobb létszámú személyzet, a hosszabb nyitvatartási idő. A főiskolai hallgatók számára például vonzó lehet, ha a könyvtár közkönyvtárral kooperál, így gazdagabb állományhoz és nagy, rendezvényre alkalmas területekhez jut.

(Kovács Emőke)

Lásd még 106, 111, 119, 121, 138

Jogi szabályozás

94/095

VITIELLO, Giuseppe: Il futuro del deposito legale in Italia = Boll.Assoc.Ital.Bibl. 33.vol. 1993. 3.no. 287-303.p. Bibliogr. 32 tétel.

Res. angol nyelven.

Jogszabály -könyvtárügyi; Kötelesempéldány

Az UNESCO 1981-es irányelveinek összeállítójáról Lunn-teorémának nevezett megközelítési mód gyakorlatilag összeomlott. A kötelesempéldány-szolgáltatás ott felsorolt céljai közül ugyanis mindössze a nemzeti gyűjtemény építése és a nemzeti bibliográfiai szolgáltatások fenntartása állja meg többé-kevésbé a helyét. Ám ha a teljes kötelesempéldány-áradat bezúdulna, nem lenne lehetőség minden egyes darab fizikai megőrzésére (még a pusztulás lassítására sem), s mind a megőrzésben, mind a bibliográfiai feldolgozásban fokozottan előtérbe kerül a válogatás kérdése. A teljesség-válogatás kérdéskörben további gondokat okoz a számos „nem hagyományos hordozó”, a hangrögzítéstől a tévéműsoron át a CD-ROM-ig és az elektronikus publikálás terjedő gyakorlatáig.

Olaszországban, ahol az EK-országok közül a legalacsonyabb (65-70%) a beszolgáltatás határfoka, az ügyet egy 1939-ből származó, a cenzúra érdekében létrejött rendelet szabályozza. Ennek értelmében a példányok a helyi hatóságokon keresztül jutnak el (nagy késéssel és időnként hiányosan) a két (Róma és Firenze) központi nemzeti könyvtárba. A szakminisztérium megbízásából egy bizottság vizsgálja az új szabályozás lehetőségét, s ugyanakkor az EDIFICARE projekt keretében kísérletileg vizsgálják egy gyors és elfogadható költség-hatékonyságú nemzeti bibliográfiai szolgáltatás megvalósításának lehetőségét. A megoldás talán a kötelesempéldány-gyűjtő könyvtárak olyan rendszere lehetne, ahol a szelekció, a decentralizáció, a specializáció és a kooperáció a kulcsfogalmak. Természetesen nagy szükség van az új jogi szabályozásra, ám a kötelesempéldány-szolgáltatás intézményének csak akkor van létjogosultsága, ha azt a nemzeti bibliográfiai szolgáltatás, a nemzeti gyűjtemény megőrzése és a dokumentumellátás igazolja.

(Mohor Jenő)

Könyvtárosi hivatás

94/096

SOBOLEWSKI, Witold: Współczesny bibliotekarz – urzędnik czy współtworca kultury narodowej = Poradnik Bibl. 1993. 9.no. 1-4.p.

Hivatalnok-e vagy a nemzeti kultúra társalkotója a mai könyvtáros?

Könyvtárosi hivatás

Noha a Társadalom- és gazdaságpolitikai alapelvek kimondják, hogy a „társadalom kulturális aspirációi nem csökkenhetnek az anyagi életszínvonalal azonos arányban, s ezért az állam és az önkormányzatok kötelessége a nyilvános könyvtárak rendeltetészerű működését biztosítani”, a gyakorlat mást mutat. Sok esetben makacs küzdelmek árán sem sikerül a könyvtárak pozícióit megvédeni.

A továbbélésre és felvirágzásra csak annak a könyvtárnak van esélye, amely változatos, környezete számára adekvát közművelődési és tájékoztatási kínálattal áll elő. Ez az aktivitás azután megnöveli az állomány használatát is, s a könyvtárat valóban a település kulturális centrumává avatja. Különösen a falusi környezetben kellenének ilyen könyvtárak, minthogy itt általában a könyvtár egymaga képviseli a kulturális intézményrendszereket.

A közművelődési könyvtár nem lehet „ékszerdoboz”, vagy ha annak néz ki, elvesztette olvasóit vagy azok tekintélyes részét. Az ilyen könyvtárat olyan hivatalnokok „működtetik”, akik a fenntartó szervezet hivatalnokainak gaszulálnak, általában bürokratikus dokumentumokat – jelentéseket, kimutatásokat, szabályzatokat és terveket – produkálva a számukra.

Mivel a szerző a gdanski Nyilvános Megyei Könyvtár két fiókkönyvtárában szerzett három év alatt tapasztalatokat, különös élességgel veti fel a fiókkönyvtárak minél aktívabb működésének a kérdéseit. Az ezzel kapcsolatos követelményeinek lényege: nagykorúsítani kellene ezeket az intézményeket, amin személyi megerősítést, önállóbb állománygyarapítást, szolgáltatási szabadságot ért.

Lásd még 159, 161

A könyvtárak aktivizálódása nyomán könnyebb lesz kiegészítő bevételekre is szert tenni. Ebbéli meggyőződésében a szerző lehetségesnek tartja a kölcsönzési díjak bevezetését is.

„A történelem nemegyszer bizonyította, hogy a nyilvános funkciókat ellátó könyvtárak nélkülözhetetlenek a demokrácia gyakorlatában. A könyvtáros feladata, hogy ösztönözze a kulturális fejlődést hozó változásokat, és hivatásának súlyát érzékelve, harcot kezdeményezzen az olvasóért és azon szükséges anyagi eszközök megszerzéséért, amelyek lehetővé teszik missziója színvonalas teljesítését.”

(Futala Tibor)

94/097

SEAVEY, Chrales: A failure of vision: librarians are losing the war for electronic professional turf = Am.Lib. 24.vol. 1993. 10.no. 943-944.p.

Az előrelátás hiányossága: a könyvtárosok lemaradnak az információtechnológiai fejlődéstől

Információtechnológia; Könyvtárosi hivatás; Munkabér, alkalmazás

Az elektronikus kor már jó ideje közeledik a könyvtárak világa felé. A 80-as évek közepéig a könyvtárosok még meglehetősen jól meg tudtak felelni az információs társadalom kihívásának. Létrehozták a MARC-rekordot és olyan bibliográfiai szolgáltatókat mint az OCLC, RLIN, WLN vagy az UTLAS.

Ugyan nem ők voltak a különböző szakirodalmi adatbázisrendszerek üzemeltetői, de ők voltak a legfőbb felhasználói ezeknek a szolgáltatásoknak. Magas szintre jutottak a szakadatbázisok és a végfelhasználók közötti információközvetítésben.

A probléma akkor kezdődött, amikor az elektronikus információ előrenyomulásával megjelent a „nyers”, feldolgozatlan információ hatalmas tömege (digitalizált térképek, képi formában rögzített dokumentumok és szöveget, képet és hangot kombináló elektronikus dokumentumok formájában). Ezeknek az információknak a kezelésében – főleg ha földrajzilag különböző helyeken lévő számítógépeken voltak megtalálhatóak – a könyvtárosok bibliográfiai készsége sokszor már használhatatlanná vált.

A másik komoly gond a számítástechnikai ismeretek hiányaiból adódott. Erre a legjobb példa az USA 1990-es népszámlálási adatainak nyilvánosságra hozatala. A Népszámlálási Iroda az adatokhoz nem adott felhasználóbarát, kényelmes keresőrendszert. A könyvtárak többségének viszont eszébe sem jutott, hogy szakértőkkel saját maga fejlessze azt ki.

Már jó előre látszott, hogy az adatok fő elektronikus hordozója a CD-ROM lesz. Hiába terjedtek el rohamosan a könyvtárakban a CD-ROM dokumentumok és adatbázisok, a könyvtárak többségében még mindig alacsony kapacitású PC-vel próbálják megoldani ezek szolgáltatását.

Az információs kor jellemzője már nem a bibliográfiai, hanem az elektronikusan rögzített „nyers”, feldolgozatlan információk hatalmas tömege. Ezek alapvető változásokat kívánnak a könyvtárosok szemléletében. A könyvtáraknak jobban együtt kellene működniük az egyetemi vagy városi számítóközpontokkal. Több figyelmet kellene szentelniük a könyvtárosok képzésére és a megfelelő technikai eszközök beszerzésére.

Ha a könyvtárosok nem lesznek képesek megfelelően válaszolni az elektronikus kor kihívásaira, akkor lesüllyednek egy felesleges, hatalmas dokumentumtár rosszul fizetett őrzőinek a színvonalára – és meg is fogják érdemelni a sorsukat.

(Moldován István)

94/098

GRACEV, V.I.: Bibliotečnaâ socionika – novoe napravlenie izučenîâ bibliotečnoj zizni = Naučn. Teh.Bibl. 1993. 7.no. 18-32.p. Bibliogr. 17 tétel.

Könyvtári szocionika – a könyvtári élet tanulmányozásának új irányzata

Könyvtárosi hivatás

Az információs vagy posztindusztriális társadalomba való átlépés forradalmi jellegű, s mint ilyen, viharos gyorsaságú alkalmazkodást kíván meg minden társadalmi–foglalkozási csoporttól. Azt, hogy a szóban forgó csoportoknak miként kell és miben alkalmazkodniuk, különféle kutatóknak kell felderíteniük. Minél sokoldalúbb és sokszempontúbb ez a felderítés, annál jobb.

Igen hatékony módszereket kínál az egy-egy csoportban található egyének személyiségjegyeinek feltárására és értékelésére a szocionika, amely meglehetősen fiatal tudományág. Kifejlesztője egy litván kutató, A. Augustinaviciute volt, aki K. Jung pszichoanalitikai tipológiájából kiindulva olyan személyiségtipológiai osztályozásra tett javaslatot, amely a személyiséget az emberek között végbemenő információcsere folyamatával összefüggésben határozza meg.

A szocionikai megközelítés módszerei a „könyvtári életben” is jól alkalmazhatók, s nyomukban az eddig szokásosaknál lényegesen hitelesebb vizsgálati eredmények látnak napvilágot. Így pl. igen sikeres volt a Könyvtároshivatás c. felmérés, amelyet A. V. Sokolov irányított. Ebben a könyvtárosokat a reális körülmények alapján különféle rétegekbe sorolták be, majd e rétegekben belül az egyes személyekről „szociális portrékat készítettek”. A szóban forgó portréknak részint verbális, részint formális (előre kimunkált kódokkal operáló) változata volt. Ez utóbbi tette lehetővé a számítógépes feldolgozást. A sokféle eredmény egyik legjellegzetesebbje: az elkészített portrék tulajdonosai jórészt (64%-ban) feletébb konzervatívan gyakorolják a hivatásukat, és hallani sem szeretnek holmi radikális változások szükségességéről. (A cikk mellékletében megtalálhatók a formális portrékészítésnél használt kódok.)

A portrékészítésen kívül a cikkben más szocionikai vizsgálati módszerek is említésre kerülnek, így a „szabványosított rácsok módszere”, a „szociotípusok elemzésének módszere”.

A szocionikai módszerek sikeres és változatos könyvtári alkalmazása folytán joggal beszélhetünk könyvtári szocionikáról, mint az integrált személyiségvizsgálat sajátos trendjéről.

(Futala Tibor)

Lásd még 99, 147-148, 153, 156

Oktatás és továbbképzés

94/099

LAZINGER, Susan S. – PERITZ, Bluma C.: Managing multilinguality: Israel's retraining course for new immigrant librarians = Educ. Inf. 11. vol. 1993. 3. no. 181-188. p. Bibliogr. 10 tétel.

A többnyelvűség kezelése: izraeli átképző tanfolyamok Oroszországból bevándorló könyvtárosok számára

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Nyelvismeret -könyvtárosoké; Tanterv, óraterv; Továbbképzés

Izrael helyzete a bevándorlókat illetően eléggé sajátos: az állam támogatja és szorgalmazza a zsidók letelepedését. A közelmúlt legnagyobb bevándorló hulláma a Szovjetunió területéről érkezett Izraelbe, köztük sok könyvtáros, akik folytatni kívánták a munkát választott szakterületükön. Ahhoz, hogy e könyvtárosok Izraelben könyvtári állást tölthessenek be, néhány feltételnek eleget kell tenniük:

1. az írott és beszélt héber nyelv alapfokú ismerete;

2. jó angol nyelvtudás, ami nélkülözhetetlen a szakirodalomban való eligazodáshoz, az AACR2 használatához valamint az online és CD-ROM adatbázisok kezeléséhez;

3. a zsidó és az izraeli történelem, irodalom, kultúra és bibliográfia ismerete;

4. a nyugati típusú könyvtári rendszer sajátosságainak megismerése;

5. a korszerű információtechnológia alkalmazásában való jártasság megszerzése az ALEPH-től a CD-ROM-ig.

A jeruzsálemi Héber Egyetem könyvtári, levéltári és informatikai tanszéke a Közművelődési Könyvtárak Központja, a Munkaügyi Minisztérium és az Oktatási Minisztérium támogatásával továbbképző tanfolyamot szervezett és indított el 1992 januárjában a Szovjetunióból bevándorolt orosz anyanyelvű zsidó könyvtárosok számára Jeruzsálem, Haifa és Tel Aviv egyetemén. Az egyetemi szakképzettséggel és szakmai gyakorlattal rendelkező könyvtárosoknak szánt program azt a célt tűzte ki, hogy felfrissítse a résztvevők tudását és kiegészítse azokkal a speciális ismeretekkel, amelyek elengedhetetlenek az izraeli könyvtári munkában.

A hathónapos, 600 órás tanfolyam anyagát 14 témakörbe csoportosították. Az első hónapban 100 órás intenzív nyelvtanfolyam keretében oktatták a héber nyelvet. A könyvtári ismeretek (feldolgozás, osztályozás, számítógépesítés, közművelődési és iskolai könyvtárügy, az angol és héber szaknyelv) oktatása mellett fontos he-

lyet kapott a zsidó kultúra, történelem, a héber irodalom és bibliográfia megismertetése.

A továbbképző tanfolyam rendkívül jelentősnek és eredményesnek bizonyult az eltérő szakmai tapasztalatokkal rendelkező könyvtárosoknak a megváltozott körülményekhez és követelményekhez való alkalmazkodásában. A program sikerét bizonyítja, hogy a mintegy 90 résztvevő 60%-a 3 hónapon belül el tudott helyezkedni a szakmában.

A program tapasztalatait felhasználva tervbe vették két kurzus (könyvtári menedzsment és online információkeresés) indítását.

(Pappné Farkas Klára)

94/100

SEEGER, Thomas – KLUCK, Michael: Wissenschaftliche Dokumentarinnen und Dokumentare im Beruf = Nachr.Dok. 44.vol. 1993. 6.no. 333-344.p.

Res. angol nyelven.

Végzetek és munkáltatók véleménye a Frankfurtban folyó posztgraduális dokumentálóképzésről

Dokumentáló -felsőfokú; Dokumentálóképzés - posztgraduális; Felmérés; Munkabér, alkalmazás

Frankfurt am Mainban a 60-as évek vége óta működik a Dokumentációs Oktatási Intézet, az informatikusok egyik fontos képzési bázisa. Egy nagyobb vizsgálat keretében (melynek célja a foglalkozás melletti kiegészítő tudományos informatikus- és dokumentálóképzés új modelljének kidolgozása volt, és a postdami egyetem tanárainak munkacsoportja végezte) számba vették az 1978-92 között végzett hallgatók helyzetét, a képzés eredményességét.

477 egykori hallgatót postán küldött kérdőívvel kerestek fel, 157 értékelhető válasz (33%) alapján készült az elemzés. A hallgatók között a férfiak néhány százalékos többségben vannak, átlagos életkoruk tanulmányaik idején 30-35 év között váltakozott. A legtöbben humán szakos alapképzéssel érkeztek (62%), mások társadalomtudományi vagy közgazdasági (22%) ill. természettudományos vagy mérnöki (16%) végzettséggel.

A frankfurti dokumentálóképzést – utólag visszatekintve – a hallgatók 70%-a jónak ill. nagyon jónak minősítette, a többiek kielégítőnek, csak egy volt hallgató ítélte hiányosnak. Az egyes oktatott tantárgyak megítélésében nem mutatkoztak lényeges különbségek. A tanulmányi időt 49% kevésnek tartotta, 34% megfelelőnek, 17% hosszúnak vagy nagyon hosszúnak.

A volt hallgatók 90%-a jelenleg munkában áll. Munkanélküli: 3,8%. Az elmúlt időszakban egyáltalán nem volt munkanélküli 66%, 3 hónagnál kevesebb ideig volt munkanélküli 13%, hosszabb ideig 21%.

A jelenlegi munkahelyet illetően 127 választ adó hallgató közül 74 mint tudományos dokumentáló ill. médiadokumentáló dolgozik, 13 információközvetítő, 8 könyvtáros. Néhányan szerkesztőségben, levéltárban, oktatásban dolgoznak. 17 volt hallgató nem informatikus munkakörben helyezkedett el.

A fizetések az esetek többségében a közalkalmazotti kategóriák szerint alakultak. A végzetek 65%-ának a jövedelme netto 2500-6000 DM között mozog, ez megfelel a tudományos alkalmazottak bérátlagának. 19%-nak netto 6-8 ezer DM között van a fizetése. A megkérdezettek 3/4-e elégedett, sőt nagyon elégedett munkahelyével.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 155

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉ- NYEK

Nemzeti könyvtárak

94/101

GELL MASON, Marilyn: More than a library for Congress: making LC the nation's library = Libr.J. 118.vol. 1993. 18.no. 40-43.p.